

2024-05-21

Brottsofferjouren Sverige
Hammarby fabriksväg 25, 6 tr
120 30 Stockholm
info@brottsofferjouren.se
www.brottsofferjouren.se
Växel: 08-644 88 00
Brottsofferstöd: 116 006

Yttrande avseende SOU 2023:97 Ut ur utsatthet.

Inledning samt generella synpunkter på utredningen

Brottsofferjouren Sverige (BOJ) ser särskilt positivt på att utredningen utöver gängse informationsinhämtning använt sig av erfarenheter från såväl föräldrar till barn och unga som en referensgrupp med personer som själva är utsatta.

Dock är det med förvåning vi noterat att utredningen utelämnar den viktiga delen om stöd i domstol där Brottsofferjouren finns på plats i 51 av Sveriges 54 domstolar. Enligt artikel 8.1 i EU:s Brottsofferdirektiv ska medlemsstaterna säkerställa att brottsoffer får kostnadsfri och konfidentiell hjälp efter behov från stödverksamheter för brottsoffer som tillvaratar brottsoffrets intressen såväl före som under och efter straffrättsliga förfaranden. Detta är precis vad Brottsofferjouren gör. Stödet ges under och efter rättsprocess till brottsoffer, vittnen och anhöriga oavsett kön eller könsidentitet, sexuell läggning, ålder, religion, kultur eller funktionsnedsättning. En så rättssäker process förutsätter att alla som är inblandade i densamma känner sig trygga. Detta är särskilt viktigt inom brottsområdena prostitution och sexuell exploatering. Att beakta i sammanhanget är också att det många gånger rör sig om barn och unga som är utsatta, liksom personer utan uppehållstillstånd som inte vet hur det svenska samhället och rättssystemet fungerar.

Vidare uttrycker utredningen enligt vår uppfattning inte tillräckligt tydligt att barn är mer våldsutsatta än vuxna i förhållande till andel av befolkningen. Vi saknar ett tydligt fokus på barns våldsutsatthet och generell utsatthet samt barnrättsperspektiv utifrån Barnkonventionen. Likaså är personer med funktionsnedsättning mer våldsutsatta än personer utan funktionsnedsättning, vilket föranleder att det borde ha varit ett tydligare fokus även på funktionsrättsperspektivet i utredningen.

Genomgående för de förslag som presenteras vill vi framhålla vikten av att de insatser som görs och verksamheter som kommer till har personal med rätt kompetens och kunskap som krävs för att möta brottsoffer som fallit offer för prostitution, sexuell exploatering och människohandel. Detta ansvar kan inte läggas på respektive kommun och vara valbart utan kunskapskravet måste komma uppifrån. Som brottsoffer ska du kunna få likvärdigt stöd och hjälp oberoende vart i landet du bor. Dessa kunskapskrav

bör bland annat ställas på såväl kommuners verksamheter som hälso- och sjukvården, SiS och HVB-hem.

Vi vill också framhålla vikten av att det upprättas rutiner som inkluderar målgruppen i landets samtliga kommuner och regioner. Det behöver finnas tydliga rutiner för tidig upptäckt, specialiserad vård för utsatta barn och vuxna samt att resurser måste tillsättas för att kunna bedriva ett utvecklingsarbete som stärker arbetet med barn och vuxna som utsätts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Författningsförslag

BOJ tillstyrker de föreslagna författningsförslagen både gällande utökning av socialtjänstlagen (2001:453) och utlänningslagen (2005:716). Förslagen är väl motiverade och utredningen har gjort ett grundligt arbete med att belysa problematiken och hitta lösningar för att förbättra situationen för att barn, unga och vuxna som är utsatta för prostitution och sexuell exploatering ska få de stödinsatser de har rätt till enligt internationella konventioner och direktiv.

7.1.5 Stödverksamheter riktade mot barn och unga

BOJ ser positivt på att Stödcentrum för unga finns men precis som det framkommer i utredningen finns inte verksamheter i alla Sveriges kommuner utan uppskattas till ett 50-tal av de 290 kommuner som finns.

Brottsofferjouren finns och ger stöd till alla brottsoffer, vittnen och anhöriga över hela landet och vi erbjuder även stöd på 30 olika språk. Vilket stöd du som brottsutsatt får ska inte vara beroende av i vilken kommun du bor i och om det finns ett kommunalt stödcentrum eller inte.

Samma sak gäller även Barnahus. Tyvärr finns inte Barnahus tillgängligt i alla kommuner i landet. Barnahus bör finnas tillgängliga i landets samtliga kommuner och det är viktigt att det kommer till ett samlat huvudmannaskap och nationell styrning.

7.2 Hälso- och sjukvårdens ansvarsområde

Det är bra att utredningen positivt omnämner Akutmottagningen för våldtagna på Södersjukhuset i Stockholm. Dock tar de endast emot patienter inom 30 dagar efter övergreppet. Utöver nämnda verksamhet finns t.ex. Traumamottagning Centrum för Sexuell Hälsa vid Skånes universitetssjukhus i Malmö. Kombinationen av båda dessa vårdformer bör eftersträvas i hela landet.

9.3.3 Områden som särskilt behöver åtgärdas för barn

BOJ uppskattar att utredningen lyfter fram vikten av att stödinsatser till barn inte bryts när barnet fyller 18 år och därmed ska flyttas över till stöd, vård och habilitering för vuxna, vilket är en fråga BOJ drivit under många år.

Dock vill vi även sätta fokus på vikten av att barnets röst hörs och ges betydelse. Många gånger använder socialtjänsten sig av en oskriven regel om att barn bör vara 12 år eller äldre för att få sin röst adekvat bedömd. Barn behöver bli mer lyssnade på utifrån ett barnrättsperspektiv. I Jämställdhetsmyndighetens rapport ”Uppgifter om våld är inget undantag” framkom att barn så små som i 3-årsåldern tydligt och klart kunde uttrycka sin vilja och sina upplevelser. Genom att göra en mognadsbedömning går det att se vilken grad av mognad barnet har och utifrån detta anpassa information, stöd och möjlighet att påverka sin situation. Det är också viktigt att det görs barnkonsekvensanalyser i alla förslag och åtgärder som rör barn. Både inför upprättandet, men också när åtgärder och verksamheter väl är på plats för att se så det arbete som bedrivs går i linje med barnkonventionen.

10. Överväganden och förslag

Förslaget om att avsätta utvecklingsmedel till kommuner och regioner är bra och en nödvändighet för att övriga förslag ska kunna vara möjliga att genomföra. I sammanhanget saknar BOJ emellertid förslag om att även avsätta utvecklingsmedel till civilsamhället. Civilsamhällets stödorganisationer är lågtröskelorganisationer som utsatta ofta upplever som lättare att vända sig till än till kommuner och myndigheter. För att kunna fånga upp så många utsatta som möjligt och ge ett adekvat stöd behöver även civilsamhället finnas med, vilket innebär att även de behöver få tillgång till utvecklingsmedel.

10.1.1 Specialiserad lågtröskelverksamhet i form av Mikamottagningar kopplade till hälso- och sjukvård

Vi kan inte nog poängtera hur viktigt det är med införande av minst en Mikamottagning per län/region. De Mikamottagningar som redan finns idag gör ett fantastiskt arbete, och detta behöver finnas över hela landet.

10.3.7 Vi föreslår inget samlat nationellt kompetenscentrum men en översyn och förstärkning av uppdragen till Uppsala universitet och Linköpings universitet samt utvecklad samverkan mellan alla aktörer

I figur 10.1 beskrivs utredningens förslag. Vi vill dock framhålla att det finns behov av både förstärkning och kompetensutveckling inom områdena prostitution, sexuell exponering och människohandel för sexuella ändamål.

13.3.9 Uppdraget till Barnombudsmannen

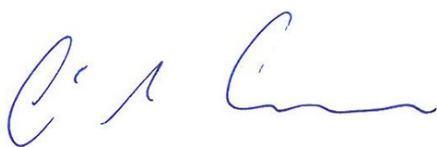
Barn och unga liksom vuxna behöver också känna till var stöd och hjälp finns att få. Vi välkomnar därför förslaget om att Barnombudsmannen (BO) ska ansvara för att tillsammans med civilsamhället se över möjligheterna för barn och unga att få stöd och hjälp. Det är enormt viktigt att de barn och ungdomar som utsätts för ett trauma får tidigt stöd och gott omhändertagande för att lindra och förhindra att barnet eller ungdomen riskerar att utsättas igen.

Det behöver också finnas tydliga krav och riktlinjer när det gäller kommuners rutiner för tidig upptäckt av våld och att ställa frågor om sex mot ersättning och människohandel. Här har skolsköterska, hälso- sjukvården, tandvården med flera ett enormt viktigt arbete. Genom att rutinmässigt ställa frågan ökar chansen att en persons utsatthet upptäcks i ett tidigt skede och åtgärder kan sättas in.

13.3.10 Uppdraget till Polismyndigheten

Fler regioner bör, liksom Polismyndighetens Nationella operativa avdelnings underrättelseenhet i samverkan med Socialtjänsten i Stockholm upparbeta en metod när det gäller uppsökande arbete för att lokalisera och identifiera unga personer på framförallt sugardejtingsidor och erbjuda stöd och hjälp. Även om just denna metod aldrig formaliserats i ett metodstöd är det viktigt att se över möjligheterna för att liknande metodiskt arbete för att fånga upp de här barnen och ungdomarna i ett tidigt skede. Detta då målgruppen sällan själva söker hjälp trots att de befinner sig i en extremt farlig och allvarlig situation som kan innebära konsekvenser för en lång tid framöver om de inte fångas upp.

Föredragande i detta remissvar har ledamoten i förbundsstyrelsen Anna Lööf Hedh, verksamhetsutvecklare Barn och unga samt funktionsnedsättning Emelie Knifström och verksamhetsutvecklare Våld i nära relation Heléne Carlsson varit.

Sven-Erik Alhem
Förbundsordförande
sven-erik.alhem@boj.se

Fredrik Mellqvist
Generalsekreterare
fredrik.mellqvist@boj.se